

Łukasz Górski

UNIwersytet Warszawski

ll.gorski@student.uw.edu.pl

Wpływ organizacji pozarządowych na wybory w Polsce w kontekście sporu rządu Prawa i Sprawiedliwości z Wielką Orkiestrą Świątecznej Pomocy

The influence of NGOs on elections in Poland in the context of the dispute between the Law and Justice government and the Great Orchestra of Christmas Charity

ABSTRAKT

Wpływ organizacji pozarządowych na współczesne państwa demokratyczne jest wielowymiarowy. Ogromna część publikacji dotyczących trzeciego sektora skupia się na jego pozytywnych aspektach, bardzo często pomijając potencjalne zagrożenia płynące z rosnącego znaczenia tego typu instytucji. Stąd też głównym celem niniejszej pracy jest zbadanie możliwości wywarcia wpływu na wybory parlamentarne z 2023 roku przez Wielką Orkiestrę Świątecznej Pomocy. W analizie wykorzystano literaturę z dziedziny politologii, akty prawne, dane statystyczne oraz doniesienie medialne dotyczące sporu pomiędzy rządem tworzonym przez Prawo i Sprawiedliwość a kierownictwem WOŚP.

SŁOWA KLUCZOWE: WPLYW, WYBORY, WIELKA ORKIESTRA ŚWIĄTECZNEJ POMOCY, PRAWO I SPRAWIEDLIWOŚĆ, ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

ABSTRACT

The impact of non-governmental organizations on modern democratic states is multidimensional. The majority of publications about the third sector focus on its positive aspects, very often overlooking the potential dangers of the growing importance of this type of institutions. The main objective of this thesis is to explore the potential for the Great Orchestra of Christmas Charity to influence the 2023 parliamentary elections. The analysis made use of political science literature, legal acts, statistical data and media coverage of the dispute between the Law and Justice government and the management of the Great Orchestra of Christmas Charity.

KEYWORDS: INFLUENCE, ELECTIONS, GREAT ORCHESTRA OF CHRISTMAS CHARITY, LAW AND JUSTICE PARTY, NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

WPROWADZENIE

Organizacje pozarządowe, zwane również trzecim sektorem lub NGO (*non-governmental organisation*), stanowią nieodłączny element każdego demokratycznego państwa. Zakres ich działalności jest szeroki – do ich grona zaliczane są zarówno fundacje skupiające się na kwestiach charytatywnych, jak i podmioty wspierające działania sił zbrojnych lub administracji państwowej (art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie). Obecnie w Polsce zarejestrowanych jest 138 tysięcy organizacji pozarządowych, przy czym liczba ta obejmuje tzw. wąską definicję trzeciego sektora, czyli uwzględniającą jedynie stowarzyszenia oraz fundacje (Liczba NGO w Polsce, 2022).

Jedną z największych i najlepiej znanych organizacji pozarządowych w Polsce jest Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. Ta działająca od 1993 roku fundacja słynie z organizacji „Wielkich Finałów”, podczas których zbierane są środki na cele medyczne, głównie na zakup sprzętu dla szpitali w całej Polsce. Oprócz tego WOŚP partycypuje w rozlicznych akcjach edukacyjnych, takich jak „Policz się z cukrzycą” czy konkurs „Ratujemy i uczymy się ratować”. Charakterystyczne czerwone serduszko, będące logo WOŚP od pierwszych chwil jej istnienia, jest rozpoznawalne nie tylko w Polsce, ale również w innych krajach. Dzieje się tak nie tylko za sprawą zagranicznych akcji humanitarnych, m.in. w Turcji w 2023 roku czy w Ukrainie w 2022, ale też dzięki licznym nagrodom od organizacji międzynarodowych, w tym przyznaniu Jerzemu Owsiakowi tytułu Ambasadora zrównoważonego rozwoju ONZ (30 lat grania razem – wyjątkowe historie, 2016).

Dekady działalności WOŚP odznaczały się względną apolitycznością – bez względu na orientację ideologiczną rządu fundacja unikała konfliktów. Wiele zmieniło się po wyborach parlamentarnych w 2015 roku, kiedy do władzy powrócili konserwatyści reprezentowani przez Prawo i Sprawiedliwość. Za rządów tej partii próbowano ograniczyć widzialność WOŚP w mediach publicznych. Konsekwencją tych działań było rozpoczęcie przez fundację Jerzego Owsiaaka kontrowersyjnej kampanii mającej rzekomo promować walkę z sepsą. Udział organizatora w wydarzeniach związanych bezpośrednio z Koalicją Obywatelską, takich jak chociażby słynny Marsz miliona serc, dla wielu obserwatorów był dowodem na sympatyzowanie WOŚP z określonymi poglądami politycznymi.

Stąd też celem niniejszego artykułu jest przeanalizowanie możliwości wywarcia wpływu politycznego przez Wielką Orkiestrę Świątecznej Pomocy

podczas wspomnianej kampanii. Oprócz tego analizą objęte zostaną mechanizmy umożliwiające zaangażowanie polityczne organizacji pozarządowych.

Praca ma charakter *case study*, w którym pod uwagę wzięte zostaną przede wszystkim aspekty polityczne tego zjawiska, a także ich potencjalny wpływ na stabilność polskiej demokracji. W artykule wykorzystane zostały zarówno dane statystyczne, przekazy medialne, jak i opracowania teoretyczne z zakresu nauk społecznych.

ROLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W DEMOKRACJI LIBERALNEJ

Upadek Żelaznej Kurtyny przyniósł rozliczne zmiany nie tylko w dawnym Bloku Wschodnim, gdzie przestały istnieć skolektywizowane struktury państwowe, ale i na całym świecie. W latach 90. XX wieku znacznie przyspieszyły procesy globalizacyjne, a co za tym idzie, przedefiniowała się rola współczesnego państwa (Heywood, 2011, s. 126).

Pierwszym etapem owej metamorfozy państw była dalece posunięta prywatyzacja – rządy oddawały część swoich kompetencji podmiotom prywatnym. Poza tym sektor publiczny zaczął naśladować rozwiązania rynkowe, starając się zatrzeć granicę między biurokracją a społeczeństwem. Tego typu działania zbiorczo nazwano „nowym zarządzaniem sektorem publicznym” (Heywood, 2011, s. 126).

Opisane wyżej zmiany przyczyniły się do wzrostu znaczenia w zarządzaniu państwem podmiotów niepaństwowych (*non-state*), czyli biznesu oraz trzeciego sektora właśnie. Owa decentralizacja zaczęła przejawiać się we wszystkich aspektach funkcjonowania państw, wzmacniając ich różnorodność i regionalizację. Z drugiej strony doprowadziło to do wzrostu liczby aktorów, zarówno w polityce zewnętrznej, jak i wewnętrznej. Wyzwaniem dla współczesnych rządów stała się tzw. paradyplomacja, czyli umiejętność godzenia różnych interesów nie tylko na arenie międzynarodowej, ale również w obrębie własnych granic czy nawet w ramach poszczególnych regionów (Raś, 2016, s. 191–192).

Postępująca decentralizacja, zdaniem wybitnego politologa, Roberta A. Dahla, stanowi cnotę współczesnych państw prawa, nazwanych przez niego demokracjami poliarchicznymi. Niezależne stowarzyszenia są według niego jedną z sześciu najważniejszych instytucji nowoczesnego państwa. Ich

głównym celem jest wpływanie na władzę poza okresem wyborów i przenoszenie coraz większej liczby kompetencji rządu w ręce społeczeństwa obywatelskiego (Dahl, 2000, s. 92–93). Istnienie tego typu instytucji filozof uznawał za nieuchronne oraz niezbędne.

Praca Dahla skupiała się głównie na aspektach politycznych. Nie zmienia to faktu, że w znacznym stopniu wpłynęła na szerokie spojrzenie na współczesną demokrację. Coraz większą wagę zaczęto przykładać nie tylko do zreformowania normatywnych aspektów funkcjonowania systemu politycznego, ale też do budowy społeczeństwa obywatelskiego mającego stanowić przeciwwagę dla potencjalnych autorytarnych zapędów rządzących. Tego typu rozumowanie zgodne było z kolei z pożądanymi konsekwencjami demokracji, do których Dahl zaliczał m.in.: uniknięcie tyranii, powszechną wolność, niezależność moralną oraz rozwój człowieka (Dahl, 2000, s. 46–55). Wymienione skutki demokracji miały zaś prowadzić do trwałego pokoju i dobrobytu (Dahl, 2000, s. 56–57).

W przypadku Polski szczególne miejsce organizacji obywatelskich znalazło swoje odzwierciedlenie bezpośrednio w Konstytucji, która stanowi: „Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji” (art. 12 Konstytucji RP). Umieszczenie tego przepisu praktycznie na samym początku pierwszego rozdziału ustawy zasadniczej świadczy o znaczeniu, jakie przypisywano trzeciemu sektorowi już w 1997 roku.

Nie oznacza to jednak, iż kolejne gabinety były zaangażowane w rozwój polskiej samorządności. Szczególnie w latach 90. kształtowała się ona w większości przypadków oddolnie, często korzystając ze wsparcia zagranicznego. Stąd też profesjonalizacja polskich organizacji pozarządowych następowała powoli. Główne bariery rozwoju stanowiły zaś: istnienie nieformalnych grup interesu (środowiska postpezetpeerowskie, kształtujące się neoliberalne elity), niski poziom kapitału społecznego oraz problemy organizacyjne samego trzeciego sektora (Gliński, 2006, s. 32–34).

Sytuacja w Polsce zaczęła się jednak stopniowo poprawiać na przełomie tysiącleci. W 2000 roku powstał portal internetowy www.ngo.pl prowadzony przez stowarzyszenie Klon/Jawor, zajmujące się wyłącznie sprawami związanymi z trzecim sektorem. Doszło także do licznych zmian instytucjonalnych – utworzony w 2001 roku rząd Leszka Millera rozpoczął dążenie do uchwalenia ustawy regulującej działalność pożytku publicznego, która ostatecznie weszła w życie dwa lata później (Gliński, 2006, s. 35–37).

Ostatecznym przypieczętowaniem pozycji organizacji pozarządowych było przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Część funduszy europejskich, w kwocie blisko 500 miliardów złotych, została przeznaczona na rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Trzeci sektor został wówczas potraktowany przez rządzących jako aktywny partner, który miał prawo głosu w kwestii rozdysponowania środków (Gliński, 2006, s. 38–39).

Wyżej wymienione czynniki pozwoliły na zbudowanie dość sprawnego i znaczącego trzeciego sektora w Polsce. Inne państwa regionu, jak choćby Ukraina, stanęły przed o wiele większymi wyzwaniami. Tam oprócz problemów natury instytucjonalnej oraz społecznej, doszły kwestie finansowe oraz rozczarowanie demokratycznymi zmianami w państwie, przez co organizacje pozarządowe nie rozwinęły się w należyty sposób (Sułek, 2003, s. 271–277). Polska zaś dostała historyczną szansę na rozwój społeczeństwa obywatelskiego, z której skorzystała.

Szczegóły funkcjonowania organizacji pozarządowych określa wspomniana ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Akt ten wymienia 39 sfer zadań publicznych (art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego), w ramach których NGO mogą prowadzić działalność społecznie użyteczną. Należy zaznaczyć, że żadna ze sfer nie dotyczy agitacji politycznej, gdyż jest ona w Polsce zarezerwowana dla komitetów wyborczych oraz ich wyborców (art. 106 Kodeksu wyborczego).

Współpraca organizacji pozarządowych z organami administracji publicznej oraz z jednostkami samorządu terytorialnego możliwa jest wyłącznie na zasadach: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności (art. 5 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Nie istnieje możliwość udzielania, nawet pośredniego, wsparcia rządowi lub innym podmiotom politycznym w agitacji wyborczej.

WOŚP jako organizacja pozarządowa działa w kilku wymienionych wyżej sferach zadań publicznych: działalności charytatywnej, pomocy ofiarom klęsk żywiołowych, działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym, promocji i organizacji wolontariatu oraz wielu innych (30 lat grania – wyjątkowe historie, 2016). Jest też fundacją aktywnie współdziałającą z administracją państwową, a nawet spółkami skarbu państwa. Nawet mimo dużej rozpoznawalności, sama WOŚP i jej kierownictwo powstrzymywali się od komentowania bieżących spraw społeczno-politycznych. Wiele w tej kwestii zmieniło się jednak po dojściu Prawa i Sprawiedliwości do władzy.

KONFLIKT RZĄDU PIS Z WOŚP

Zwycięstwo w wyborach parlamentarnych z 25 października 2015 roku było wydarzeniem bezprecedensowym. Po raz pierwszy w historii III RP rząd utworzyło jedno ugrupowanie polityczne. Najprawdopodobniej kluczowym elementem przesądającym o wygranej w wyścigu wyborczym był niezwykle rozbudowany program socjalny (Dudek, 2016, s. 688–690). W połączeniu ze sprzyjającym prezydentem, którym w maju 2015 roku został Andrzej Duda (Dudek, 2016, s. 679–680), gabinet Beaty Szydło miał praktycznie dowolność w kształtowaniu polskiej polityki.

WOŚP dość szybko popadła w konflikt z PiS oraz powiązanimi z partią mediami. Już w 2014 roku, czyli jeszcze przed wyborami prezydenckimi, Jerzemu Owsiakowi zarzucano m.in. przywłaszczanie pieniędzy ze zbiórek, a nawet handel narkotykami w trakcie organizowanego przez WOŚP Przystanku Woodstock („Wyborcza”, 2014). Początkowo autorami owych oskarżeń były sympatyzujące z prawą stroną sceny politycznej telewizje, gazety oraz serwisy informacyjne. Dość szybko jednak i to miało się zmienić, ponieważ do grona krytyków Orkiestry dołączyły rząd oraz telewizja publiczna.

W 2017 roku wielki finał WOŚP został niemalże zbojkotowany przez TVP, która poświęciła jedynie 14 sekund temu wydarzeniu („Polityka”, 2017). Zdarzały się przypadki usuwania słynnych czerwonych serduszek – podczas emisji wywiadu z posłem PO, Arkadiuszem Myrchą, wymazano z jego kurtki charakterystyczny symbol wsparcia WOŚP (Goczał, 2017).

Zmniejszanie widzialności fundacji Jerzego Owsiaka nie ograniczało się wyłącznie do mediów oraz wypowiedzi polityków. W pewnym momencie zostało włączone do polityki państwa. Ministerstwo Spraw Zagranicznych kierowane przez Witolda Waszczykowskiego wydało zakaz promowania Orkiestry przez wszystkie placówki zagraniczne. Działania o podobnym charakterze miały miejsce w kierowanym przez Antoniego Macierewicza Ministerstwie Obrony Narodowej (Wilczak, 2018).

Wymienione wyżej działania mogły mieć różne podłoże. Niektórzy publicyści dopatrywali się w nich próby odebrania Jerzemu Owsiakowi „monopolu na dobroczynność”. Prawo i Sprawiedliwość kreowało i nadal kreuje się na partię dbającą przede wszystkim o interesy biedniejszej części społeczeństwa. Wszelka konkurencja na tym polu mogła najzwyczajniej godzić w interesy tego ugrupowania (Wilczak, 2018).

Cała kampania wymierzona w Orkiestrę doprowadziła również do utraty przez TVP możliwości transmitowania 25. finału WOŚP, który po raz pierwszy wyświetlony został wyłącznie w komercyjnych telewizjach, w tym

TVN, gdzie wydarzenie to przyciągnęło przed telewizory 1,3 miliona widzów (Goczał, 2017).

W efekcie wszelkie próby ograniczenia widzialności WOŚP okazały się w dużej mierze nieskuteczne. Każdy kolejny finał przynosił coraz większe dochody (Rozliczenia finałów i roczne sprawozdanie Fundacji, 2022). Nie spadał także odsetek osób ufających Orkiestrze – od 2002 do 2014 roku wahał się niezmiennie w przedziale 85–89% (CBOS, 2014). Sama Fundacja podawała na swojej stronie w roku 2021, że według badania przeprowadzonego przez Grupę IQS ufa jej 84% Polaków (Ufacie nam!, 2021). Dane te jasno pokazują, iż działania rządu PiS miały nieznaczny wpływ na postrzeganie WOŚP, która niezmiennie pozostawała liderką zaufania społecznego w Polsce.

ZAANGAŻOWANIE JERZEGO OWSIAKA I WOŚP W POLITYKĘ

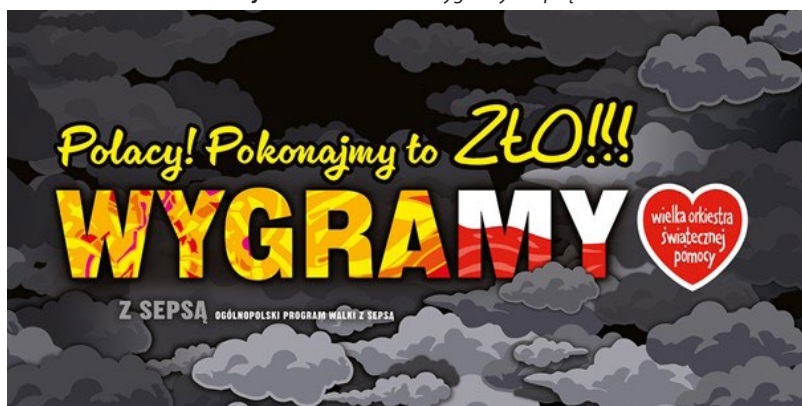
Założyciel Orkiestry dość szybko zaczął reagować na stawiane mu zarzuty. Często czynił to w dość kontrowersyjny sposób, co zakończyło się licznymi sprawami w sądzie. Za znieważenie Krystyny Pawłowicz podczas Przystanku Woodstock w 2017 roku Sąd Okręgowy w Warszawie nakazał Jerzemu Owsiakowi wystosować przeprosiny „za bezpodstawne sugestie naruszające dobra osobiste” („Gazeta Prawna”, 2020).

Należy jednak zauważyć, że mimo wszystko przez większość pierwszej kadencji PiS (2015–2019) Jerzy Owsiak zachowywał koncyliacyjny ton w stosunku do rządu. Jeszcze w styczniu 2017 roku mówił: „Okazuje się, że my na tych ludzi patrzymy przez pryzmat wodza PiS, Jarosława Kaczyńskiego. A nie powinniśmy, nawet na polityków z tej partii. Owszem, czasem wyskoczy jakiś pojedynczy i chlapnie bzdurę, jak poseł Stanisław Pięta. Ale to nie oznacza, że reszta posłów jego ugrupowania myśli tak samo” (Dobek, 2017).

Do 2019 roku słowa krytyki pod adresem PiS oraz członków partii padały wyłącznie z ust samego Jerzego Owsiaka. Pewne oznaki zaangażowania WOŚP w politykę zaczęły jednak pojawiać się już w roku 2017, gdy po raz pierwszy Fundacja rozegrała mecz charytatywny z TVN. Nie było to może wydarzenie o przełomowym znaczeniu, ale zapewne uzmysławiało zarządowi TVP, iż Orkiestra odcina się od Telewizji Publicznej (30 lat grania – wyjątkowe historie, 2025).

Momentem, w którym sama WOŚP jako instytucja najprawdopodobniej zaangażowała się w politykę, był rok 2023, a dokładnie 1 października, czyli na dwa tygodnie przed wyborami parlamentarnymi. Za pieniądze Fundacji powstała kampania billboardowa „Polacy! Pokonajmy to ZŁO!!! Wygramy z sepsą!”, mająca rzekomo zwiększać świadomość na temat tej choroby (Wygramy z sepsą!, 2023). Nie byłoby w tym nic nadzwyczajnego, gdyby nie czas akcji oraz układ graficzny samych plakatów.

Rysunek 1. Plakat WOŚP *Wygramy z sepsą!*

Źródło: <https://newsroom.wosp.org.pl/presskits/wygramy-z-sepsa>

Zdaniem samej Fundacji tego typu grafiki zostały rozmieszczone w 1840 miejscach w całej Polsce. Ich treść oraz kompozycja miały zaś nawiązywać do 29. Finału WOŚP, podczas którego także użyto biało-czerwonych liter.

Niestety mimo wszelkich wyjaśnień Fundacji trudno wytłumaczyć różnice w rozmiarze czcionek poszczególnych sekcji. Sama informacja o sepsie zapisana jest bardzo małymi literami, które w dodatku niemalże całkowicie zlewają się z tłem plakatów. Biorąc pod uwagę, że była to kampania billboardowa (sama WOŚP chwaliła się wykorzystaniem 25 tysięcy metrów kwadratowych powierzchni), tym bardziej układ tekstu wydaje się nieoczywisty.

Opisane wyżej działanie można rozpatrywać w kategoriach prowokacji symultanicznej. Jest to forma komunikatu nadawanego do wszystkich, który jednak poszczególne grupy odbiorców mogą interpretować w różny sposób. Tego typu działanie ma za zadanie wpłynąć dychotomicznie na potencjalnych beneficjentów i ofiary – jedni mogą poczuć się dowartościowani, a drudzy wręcz przeciwnie (Karwat, 2007, s. 94–95).

W przypadku opisywanej kampanii określanie rządu PiS w kategoriach „zła” mogło pasować do narracji pewnych grup wyborców ówczesnej opozycji. Z kolei elektorat partii rządzącej mógł poczuć się dotknięty tym określeniem,

szczególnie w przypadku, gdy jego autorem jest organizacja ciesząca się tak dużym zaufaniem społecznym.

Reakcje sympatyków ówczesnego rządu nie pozostawiły złudzeń co do dwójakiego charakteru billboardów. Kandydatka PiS Agnieszka Wojciechowska van Heukelom złożyła w tej sprawie zawiadomienie do Państwowej Komisji Wyborczej, podejrzewając ukryte finansowanie kampanii wyborczej opozycji ze składek WOŚP. Poważne wątpliwości budziła także obecność Jerzego Owsiaaka na organizowanym przez Platformę Obywatelską Marszu Miliona Serc, który czasowo zbiegł się z akcją billboardową (PAP, 2023).

Ostatecznie PKW zajęła się sprawą dopiero po wyborach. Sam Jerzy Owsiaak odpowiedział na zarzuty, mówiąc, że cieszy z rozgłosu, jaki zyskała nowa kampania. Podał też liczbę nowoczesnych urządzeń do diagnozy sepsy, które jego organizacja zakupiła dla szpitali w całej Polsce (wPolityce, 2023).

Na ile billboardy Orkiestry faktycznie były działaniem politycznym, trudno jednoznacznie ocenić. Bez wątpienia, patrząc na reakcje posłów i sympatyków PiS, cała akcja przerodziła się w formę prowokacji kaskadowej – pojedynczy impuls doprowadził do skumulowania efektów, nawet jeśli te nie były zamierzone przez autora (Karwat, 2007, s. 97–98). Napięta sytuacja polityczna sprzyjała zresztą takiemu obrotowi sprawy.

Wydarzenie stanowi też dobry impuls do dalszych refleksji nad udziałem organizacji pozarządowych w kształtowaniu polityki państwa, również w sytuacji, gdy wpływ ten nie jest zamierzony. Szczególnie WOŚP, jako jeden z czołowych NGO w Polsce, stanowi doskonały przedmiot badań ze względu na swoją rozpoznawalność, jak też budżet.

POTENCJALNY WPŁYW ORGANIZACJI SAMORZĄDOWYCH NA WYBORY W POLSCE

Polski system prawny jasno oddziela kompetencje organizacji samorządowych od podmiotów *sensu stricto* politycznych. Już Konstytucja wyraźnie oddziela NGO od partii politycznych, poświęcając tym drugim odrębny artykuł (art. 11 Konstytucji RP). Według tego przepisu partie polityczne są uprawnione do „wpływanía metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa”. Ustęp drugi dodaje wymóg jawności ich finansowania.

Sama agitacja wyborcza jest również ściśle regulowana. Termin ten określa wszelkie działania mające na celu zachęcanie do głosowania na kandydatów

określonych komitetów wyborczych. Można ją prowadzić jedynie od czasu utworzenia komitetu wyborczego do rozpoczęcia ciszy wyborczej, czyli na 24 godziny przed dniem głosowania (art. 104 i 105 Kodeksu wyborczego).

Oprócz czasu, istotne jest także ograniczenie terytorialne prowadzenia agitacji wyborczej. Jest ona nielegalna w samych lokalach wyborczych, urzędach, zakładach pracy (w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie), jednostkach mundurowych oraz szkołach (art. 107 i 108 Kodeksu wyborczego).

Angażowanie się organizacji pozarządowych w agitację wyborczą jest zatem nielegalne już z normatywnego punktu widzenia. Podmioty te po prostu nie mogą uczestniczyć bezpośrednio w tego typu działaniach, stąd opisana wyżej akcja billboardowa mogła zostać zrozumiana przez polityków PiS jako złamanie przepisów.

Drugim zagrożeniem, rozumianym bardziej w dyplomatycznych kategoriach *soft power*, czyli zdolności kształtowania preferencji innych (Pacak, 2013, s. 194), jest przewaga organizacji pozarządowych nad partiami politycznymi w kwestii zaufania społecznego. Tak jak już wcześniej napisano, organizacje pozarządowe, a w szczególności WOŚP, cieszą się ogromnym zaufaniem społecznym. Partie polityczne znajdują się na drugim biegunie tego typu rankingów – w 2024 roku ufało im zaledwie 25% ankietowanych (CBOS, 2024, s. 9). Spośród instytucji rządowych zaufaniem zbliżonym do WOŚP poszczycić mogło się jedynie wojsko (84%). Dane te dość jasno pokazują, że wpływ organizacji pozarządowych może znacznie wykraczać poza ich prawne kompetencje.

Istnieje możliwość wykorzystania wysokiego zaufania społecznego do wywierania pośredniego wpływu na wyborców. Czasem do osiągnięcia celów wystarczy jedynie utrzymywanie odpowiedniej atmosfery izolacji wokół jednostki – stworzenie przeświadczenia, iż jest ona osamotniona w swoich dążeniach lub poglądach (Karwat, 2007, s. 99–100). Tego typu działania są bardzo trudne do rozpoznania i zmierzenia, jednakże ich wpływ na postawy wyborców może niekiedy okazać się kluczowy.

Jerzy Owsiak, jako założyciel i „dyrygent” Orkiestry, ma wszelkie możliwości pośredniego kształtowania postaw Polaków. Z tego powodu nawet jego prywatne wypowiedzi w mediach mogą być odbierane w kontekście prowadzonej przez niego działalności. Należy zauważyć, iż Jerzy Owsiak dalej często wypowiada się o polityce, politykach oraz elektoratach poszczególnych partii. Te wypowiedzi czasem mogą mieć charakter koncyliacyjny i związany z działalnością Fundacji, jak choćby wpis ze stycznia 2024 roku, w którym zwrócił się do zwolenników PiS słowami: „Orkiestra nikogo nie wybiera, nikogo nie odrzuca” (Onet, 2024).

Zdarzają się jednak też wypowiedzi o charakterze politycznym. Na przykład w styczniu 2025 roku Jerzy Owsiak zaapelował do gabinetu Donalda Tuska o przyspieszenie rozliczeń poprzedniej władzy (Grzegorzczuk, 2025).

Trzecim i ostatnim zagrożeniem jest aspekt finansowy. Komitety wyborcze w Polsce są ograniczone pod względem finansowania kampanii wyborczych: „Suma wpłat od obywatela polskiego na rzecz danego komitetu wyborczego nie może przekraczać 15-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, obowiązującego w dniu poprzedzającym dzień ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów”. W przypadku kandydatów na posła, senatora, Prezydenta Rzeczypospolitej lub kandydatów na posła do Parlamentu Europejskiego limit wynosi zaś 45-krotność minimalnego wynagrodzenia (art. 134 Kodeksu wyborczego).

Oprócz wyżej wymienionych ograniczeń wpłat istnieją również limity wydatków na agitację wyborczą. W przypadku wyborów do Sejmu RP wynoszą one 82 grosze na każdego wyborcę w obwodzie głosowania (art. 199 Kodeksu wyborczego).

O jak stosunkowo małych pieniądzach mowa, świadczą wydatki na kampanię wyborczą w 2023 roku. Wszystkie komitety wydały łącznie 131,1 mln złotych (Sobolák, 2024), z czego ponad połowa tych pieniędzy została spożytkowana przez dwa największe z nich (PiS i KO).

Dla porównania, podczas 29. Wielkiego Finału w 2022 roku WOŚP uzbierała ponad 210 mln złotych. Nawet niewielka część tej kwoty wykorzystana w celach politycznych mogłaby znacznie wpłynąć na potencjał finansowy wspieranych komitetów.

Reasumując, należy stwierdzić, że polskie komitety wyborcze są niezwykle skrupulatnie kontrolowane zarówno w aspektach normatywnych, jak i finansowych. Wszelkie wymienione wyżej ograniczenia są skonstruowane w celu zagwarantowania równości oraz przejrzystości wyborów. Stąd też niezwykle ważne jest, aby utrzymywać wyraźny rozdział polityki i organizacji pozarządowych, pozostawiając kampanie wyborcze w gestii przewidzianych do tego celu instytucji.

PODSUMOWANIE

Sprawa akcji billboardowej WOŚP z 2023 roku stanowiła dość kontrowersyjne przedsięwzięcie w historii działalności tej organizacji i choć PKW żadnych nieprawidłowości się nie dopatrzyła, gdyż promowane przez Orkiestrę wydarzenie nie było bezpośrednio związane z kampanią wyborczą, to przewodniczący Komisji, Sylwester Marciniak, przyznał w wywiadzie dla serwisu money.pl, że kierowana przez niego instytucja powinna pochylić się nad wieloma „przypadkami”, o których została poinformowana. Niestety do realizacji tego celu bardzo często brakuje jej czasu, narzędzi prawnych oraz ludzi (Żółciak, Osiecki, 2024). Dodał też, iż w wielu państwach, takich jak Słowacja, funkcjonują odrębne instytucje ds. wyborów i kontroli finansowej komitetów, podczas gdy w Polsce wszystkim zajmuje się siedem osób.

Zaangażowanie organizacji pozarządowych w politykę może stanowić zatem realne zagrożenie nie tyle dla całego polskiego systemu wyborczego, ile dla jego przejrzystości, jeżeli rozliczne instytucje zaczną naginać prawo. Sposób na zabezpieczenie systemu wyborczego przed tego typu działaniami leży już w gestii ustawodawców oraz ekspertów z dziedziny prawa.

Działania WOŚP, choć dla pewnych środowisk okazały się niezwykle kontrowersyjne, to jednak trudno dopatrzeć się w nich znamion bezpośredniej agitacji wyborczej, gdyż nie nawiązywały do żadnego kandydata ani komitetu wyborczego. Problemатyczne dla niektórych osób billboardy były także akcją jednorazową – już nigdy więcej Fundacja nie przeprowadziła kampanii informacyjnej, mogącej nosić znamiona politycznej prowokacji.

Jerzy Owsiak, jako czołowa postać Orkiestry, z większą lub mniejszą częstotliwością angażował się politykę. Jako obywatel ma pełne prawo do wyrażania swoich poglądów (art. 54 Konstytucji RP). Należy również do grona osób publicznych, przez co jego poglądy w naturalny sposób często docierają do opinii publicznej. Nie miał jednak miejsca przypadek, w którym Jerzy Owsiak zostałby skazany za złamanie ciszy wyborczej bądź nielegalne finansowanie kampanii wyborczej któregoś z komitetów.

Podsumowując, WOŚP jako ciesząca się dużym zaufaniem społecznym oraz dysponująca znacznymi środkami finansowymi organizacja pozarządowa jest w stanie wywierać wpływ polityczny, jednak nie narusza to przepisów polskiego prawa. Stanowi pewną formę *soft power*, którą posiadają zaangażowane społecznie organizacje pozarządowe. Sprawa kontrowersyjnych billboardów nie wstrząsnęła też polską sceną polityczną na tyle, aby zainicjować zmiany ustawowe lub wywołać niepokoje społeczne.

Same NGO, takie jak WOŚP, stanowią już nieodłączny element polskiej demokracji liberalnej. Nie tylko wspierają państwo i społeczeństwo w różnych dziedzinach, ale są także miejscem pracy dla ponad pół miliona Polaków. Statycznie co setny etat w gospodarce narodowej jest umową o pracę w organizacji pozarządowej (Bednarek, 2024). Z tego typu instytucjami będzie musiał koegzystować każdy przyszły rząd, więc tym bardziej należy wystrzegać się konfliktów, jakie miały miejsce w Polsce na linii WOŚP – PiS, ponieważ mogą one szkodzić zaufaniu do instytucji demokratycznych wyborów.

BIBLIOGRAFIA

- Dahl, R. A. (2000). *O demokracji*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Dudek, A. (2016). *Historia polityczna Polski 1989–2015*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Gliński, P. (2006). *Style działań organizacji pozarządowych w Polsce. Grupy interesu czy pożytku publicznego?*. Warszawa: Instytut Filozofii i Socjologii PAN.
- Heywood, A. (2011). *Politologia*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN.
- Karwat, M. (2007). *Teoria prowokacji*. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN.
- Sulek, M. (2003). Organizacje pozarządowe na Ukrainie, [W:] *Organizacje pozarządowe w krajach rozwijających się i Europie Wschodniej*, red. E. Puchniewicz, Warszawa: Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego.

AKTY PRAWNE

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491 ze zm.).
- Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2025 r. poz. 365).

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

- Businessinsider.com.pl. (2024). *Sprawdziliśmy, ile kosztuje kampania wyborcza bez dopłat z budżetu*. Pobrane z: <https://businessinsider.com.pl/polityka/ile-kosztuje-kampania-wyborcza-bez-doplat-z-budzetu-oto-kwoty/gwyqmdy> (dostęp: 26.02.2025).
- CBOS.pl. (2014). *Polacy najbardziej ufają WOŚP*. Pobrane z: <https://www.cbos.pl/PL/publikacje/news/2014/04/newsletter.php> (dostęp: 25.02.2025).
- CBOS.pl. (2024). *Zaufanie społeczne. Komunikat z badań, nr 40/2024, s. 9*. Pobrane z: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2024/K_040_24.PDF (dostęp: 26.02.2025).
- Gazetaprawna.pl. (2020). *Sąd: Jerzy Owsiak musi przeprosić Krystynę Pawłowicz*. Pobrane z: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1487828,sad-jerzy-owski-musi-przeprosic-krystyne-pawlowicz.html> (dostęp: 25.02.2025).
- Goczał B. (2017). *WOŚP dzięki krytyce i apelom o bojkot zyskała nowy wymiar*. Pobrane z: <https://www.wirtualnemedi.pl/artykul/wosp-dzieki-krytyce-i-apelom-o-bojkot-zyskala-nowy-wymiar-opinie> (dostęp: 25.02.2025).
- Jastrzabpost.pl. (2017). *Jurek Owsiak skomentował działalność Caritasu: „Parę lat temu rozmawiałem z szefem tej instytucji. Największym bólem jest to, że...”*. Pobrane z: <https://jastrzabpost.pl/jurek-owski-ostro-o-caritas-i-rzadach-pis,6970802166569089a> (dostęp: 25.02.2025).
- money.pl. (2024). *Szef PKW zrezygnuje? „Zastanawiam się”. Wkrótce decyzja w sprawie milionów złotych dla PiS*. Pobrane z: <https://www.money.pl/gospodarka/szef-pkw-zrezygnuje-zastanawiam-sie-wkrotce-decyzja-w-sprawie-milionow-zlotych-dla-pis-7073120775723968a.html> (dostęp: 27.02.2025).
- naTemat.pl. (2025). *Takie słowa tuż przed finałem WOŚP. Owsiak nie ukrywa, że ma żal do rządu*. Pobrane z: <https://natemat.pl/585662,jerzy-owski-ma-zal-do-rzadu-tuska-chodzi-o-rozliczanie-pis> (dostęp: 26.02.2025).
- ngo.pl. (2022). *Liczba NGO w Polsce*. Pobrane z: <https://fakty.ngo.pl/fakt/liczba-ngo-w-polsce> (dostęp: 24.02.2025).
- ngo.pl. (2024). *NGO miejscem pracy dla ponad pół miliona osób*. Pobrane z: <https://publicystyka.ngo.pl/ngo-miejscem-pracy-dla-ponad-pol-miliona-osob> (dostęp: 27.02.2025).
- Onet.pl. (2024). *Jerzy Owsiak zwrócił się do „społeczności PiS”. Ma do niej apel*. Pobrane z: <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/jerzy-owski-zwrocil-sie-do-spolcznosci-pis-ma-do-niej-apel/9r21w2e> (dostęp: 26.02.2025).

- Pacak P. (2013). *Soft power jako środek realizacji celów polityki zagranicznej państwa w systemie postwestfalskim*. Pobrane z: <https://ptsm.edu.pl/wp-content/uploads/publikacje/poziomy-analazy-stosunkow-miedzynarodowych/Pacak.pdf> (dostęp: 26.02.2025).
- Pap.pl (2023). *Zawiadomienie do PKW o możliwości nielegalnego finansowania kampanii wyborczej na plakatach WOŚP*. Pobrane z: <https://www.pap.pl/aktualnosci/zawiadomienie-do-pkw-o-mozliwosci-nielegalnego-finansowania-kampanii-wyborczej-na> (dostęp: 25.02.2025).
- Polityka.pl. (2017). *Owsiak ostro do Kurskiego: Olał pan miliony Polaków*. Pobrane z: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1691060,1,owsiak-ostro-do-kurskiego-olal-pan-miliony-polakow.read> (dostęp: 25.02.2025).
- Raś M. (2016). *Aktywność międzynarodowa regionów (paradyplomacja) w ujęciu teoretycznym*. Pobrane z: <http://www.irjournal.pl/pdf-124530-52597?filename=52597.pdf> (dostęp: 24.02.2025).
- Wilczak J. (2018). *Dlaczego PiS tak bardzo nie lubi WOŚP?*. Pobrane z: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1733318,1,dlaczego-pis-tak-bardzo-nie-lubi-wosp.read> (dostęp: 25.02.2015).
- Wosp.org.pl. (2021). *Ufacie nam!*. Pobrane z: <https://www.wosp.org.pl/aktualnosci/uface-nam> (dostęp: 25.02.2025).
- Wosp.org.pl. (2023). *Wygramy z sepsą!*. Pobrane z: <https://www.wosp.org.pl/aktualnosci/wygramy-z-sepsa> (dostęp: 25.02.2025).
- Wosp.org.pl. (2025). *30 lat grania – wyjątkowe historie*. Pobrane z: <https://www.wosp.org.pl/fundacja/historia> (dostęp: 23.02.2025).
- Wosp.org.pl. (2025). *Rozliczenia Finałów i roczne sprawozdania finansowe Fundacji*. Pobrane z: <https://www.wosp.org.pl/fundacja/wazne/rozliczenia> (dostęp: 25.02.2025).
- wPolityce.pl. (2023). *PKW zajmie się zawiadomieniem ws. plakatów WOŚP. „Czy nie mamy do czynienia z nielegalnym finansowaniem kampanii”*. Pobrane z: <https://wpolityce.pl/polityka/666355-pkw-zajmie-sie-zawiadomieniem-ws-plakatow-wosp> (dostęp: 25.02.2025).
- Wyborcza.pl. (2014). *Owsiak apeluje do Polaków w sprawie PiS: „Nie zostawiajcie nas z tymi potworami, którzy depreczują każdą piękną ideę”*. Pobrane z: <https://wyborcza.pl/7,75398,15321322,owsiak-apeluje-do-polakow-w-sprawie-pis-nie-zostawiajcie-nas.html> (dostęp: 24.02.2015).

